

Kunta: Sotkamo

Kylä: Tipasoja

Tila: 765-407-10-16 (1991 peruskartalla); 765-407-10-59, 765-407-10-54 (2016 tilanne)

Peruskartta: 4414 04 TIPASOJA (yleislehtijako), Q5233 Tipasoja (TM35-lehtijako)

Koordinaatit: P = 7100755, I = 584504 (ETRS-TM35FIN) , Z = 160

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 765010023,

Aiemmat tutkimukset: 1958 Martti Linkola, inventointi (Varislahti II)

1980 Heikki Poroila, irtolöytö

1981 Matti Huurre–Eeva-Liisa Nieminen, inventointi

1984 Heikki Poroila, irtolöytö

1984 Matti Bergström, koekaivaus

1985 Anne Vikkula, koekaivaus

Aiemmat löydöt: KM 14300 asuinpaikkalöytöjä (kvartsiesineitä ja -iskoksia).

KM 20936 reikäaseen kappale , taltta, kvartsia.

KM 21185 asuinpaikkalöytöjä (kvartsia, palanutta luuta).

KM 22254 keramiikkaa, kvartsia, asbestia, palanutta luuta.

KM 22509 asuinpaikkalöytöjä.

KM 22965 asuinpaikkalöytöjä.

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 40534

Luettelo kertomukseen liittyvistä valokuvista on sivuilla 13–18.

Sivut 19–37 ovat kertomukseen liittyviä karttoja.

Tiivistelmä

Sotkamon Räätäkankaalla tutkittiin kivikautista asuinpaikkaa. Alueelle avattiin kaksi tasokaivausaluetta. Pohjoisempi, alue A sijoitettiin aiemman koekaivauksen tulosten perusteella runsaslöytöisimmälle alueelle. 101 m² kokoiselta alueelta saatiin löytöinä kivikautista keramiikkaa, kvartsia, palanutta luuta sekä vähäinen määrä muuta kivikautista asuinpaikka-aineistoa. Saviastianpalat edustavat Säräisniemi 1 -keramiikkaa ja kampakeramiikan myöhäisvaihetta. Kulttuurimaa jatkui kaikkialla tutkitun alueen ulkopuolelle.

Tästä etelään avatulla tasokaivausalue B haluttiin tutkia erityisesti paikalla ollutta painannetta. Alueen koko oli 78 m². Osoittautui, että maassa on ollut melko tasapohjainen, ehkä kuuden metrin läpimittainen syvennys, joka on selvästi ihmisen tekemä. Sen keskellä on ollut kuoppa, joka on ulottunut kolmisenkymmentä senttiä painanteen pohjaa syvemmälle. Täysin selväksi ei tullut, ovatko kuoppa ja tasapohjainen syvennys samanikäiset, vaikutelma kuitenkin on, että se kuoppa on tehty myöhemmin. Löytöinä alueelta saatiin Säräisniemi 1 -keramiikkaa, kvartsia, palanutta luuta sekä vähäisessä määrin muuta kivikautista asuinpaikka-aineistoa. Lisäksi löytyi muutama pala rautakuonaa ja joitain pronssilevyn palasia. Niiden yhteys asuinpaikkaan jäi epäselväksi.

Kaivauksessa tutkittiin lisäksi aiemmassa koekaivauksessa kesken jääneen tulisijan kohta sekä noin kahden metrin syvyisen ja puolentoista läpimittaisen pyyntikuopan jäännökset.

Kaivauskertomusta tehdessä 2016 ilmeni, että paikalle on kaivauksen jälkeen rakennettu omakotitalo. Asiaa selvitettyä ilmeni, että alueella on 1990-luvulla vahvistettu yleiskaava, josta museolla ei ollut tietoa. Asuinpaikka on merkitty siihen pistemäisenä kohteena, joka jää rakennuspaikan ulkopuolelle. Rakennuslupa on myönnetty tämän kaavan perusteella.

Mainittakoon myös, että pyyntikuopasta 140 metriä länsilounaaseen (350/360), korkean kukkulan länsilounaispuolella, aivan hakatun ja äestetyt alueen rajalla havaittiin kaivauksen aikana pyyntikuopan jäännökseltä vaikuttava kuoppa. Sen läpimitta on 2,5 metriä ja syvyys 0,4 metri, sen pohjalla kasvaa suurehko mänty.

Kaivauksen esittely

Kaivauksen järjestämisessä olivat mukana Kainuun Museo, Sotkamon kunta sekä Museovirasto. Kaivauksen johtaja oli Kainuun Museon arkeologi Esa Suominen muuten virkatyönä, mutta Sotkamon kunta maksoi kaivauksesta aiheutuneet matkakorvaukset. Samoin kunta maksoi kaivauksen piirtäjistä aiheutuneet kulut. Piirtäjänä kaivauksella oli hum. kand. Leena Manninen. Museovirasto palkkasi valtion työllisyysvaroin kaivaukselle kuusi kaivajaa. Kaivauksella oli mukana myös arkeologian opiskelija Sami Viljanmaa Oulun yliopistosta. Lisäksi pyyntikuoppaa tutkimassa oli fil. lis. Markku Korteniemi. Kaivauksen maastotyöt tehtiin 26.7.–28.8.1999.

Kaivausalueen sijainti ja topografia on esitelty Bergströmin ja Vikkulan kaivauskertomuksissa.

Kuva 1.Räätäkangas Vasemmalla alue A, keskellä häämöttää alue B, pyyntikuoppa sijaitsee oikealla olevan työmaakopin takana. Kuvattu pohjoisluoteesta. KaiM 8121:221.

Kaivaustekniikka

Kaivauksella käytettiin Vikkulan kaivauksen koordinaatistoa sekä kiintopistettä ja kaivamisessa pyrittiin hänen käyttämäänsä 10 sentin kerrospaksuuteen. Täydelliseen yhtäpitävyyteen sen enempää koordinaatistossa, kuin kerrospaksuudessa ei päästy. Kaivaminen tehtiin muuten lastoilla, mutta pyyntikuopan tutkimisessa käytettiin lapioita. Kaivausalue paalutettiin 2 x 2 metrin ruutuihin, mutta löydöt otettiin talteen metrin ruuduissa, vain kivilajiesineille mitattiin tarkka löytökohta. Esiin kaivetut tasot dokumentoitiin kartoin ja valokuvin, lisäksi dokumentoitiin maan poikkileikkauksia. Tasokartat piirrettiin mittakaavassa 1:50 ja poikkileikkaukset 1:25.

Tutkittaviksi valittiin alueen pohjoisosassa sijainnut kohta, jossa Vikkulan havaintojen mukaan oli paksuin kulttuurikerros. Sitä nimitetään alue A:ksi, sen laajuus on 101 m². Tästä 50 metriä etelään oli painanne, jota haluttiin selvittää. Sinne avattiin 78 m² laajuinen alue B. Siitä parikymmentä metriä etelään sijaitsi tulisija, jonka tutkimuksen Vikkula oli jättänyt kesken. Se kaivattiin nyt loppuun. Tämän alueen koko on 8 m². Alueesta B seitsemänkymmentä metriä länteen sijaitsi pyyntikuopan jäännökseksi tulkittu kuoppa, joka tutkittiin tässä yhteydessä kaivamalla sen läpi kymmenen metrin pituinen ja metrin levyinen oja. Kaikkiaan kaivauksella tutkittiin 197 m² kokoinen alue. Kaivauksen jälkeen alue peitettiin.

Kaivaushavainnot

Alue A

Kuva 2. Alue A luoteesta, edessä ruudut 513–514/114–120, taso 2. KaiM 8121:160

Alue A sijaitsee Vikkulan koeojan 512 ympärillä. Sen tutkiminen aloitettiin avaamalla ensin tutkimusalue koeojan kaakkoispuolelle Bergströmin mainitseman juonteen etelä ja lounaisreunaan. Myöhemmin aluetta laajennettiin juonteen länsipuolelle niin, että se käsitti ruudut 502/126–130, 504–508/126–128, 506/116–124, 508/114, eteläpuolen ruuduista 508/116–118, 508/120, eteläpuolen ruuduista 508/122–124, 510/114, 510/120 sekä 512–514/114–118 ja länsiosa ruuduista 512–514/120. Ruutujen 512 eteläosa oli siis kaivettu jo vuonna 1985. Kaivausalueen muoto johtuu osaksi paikalla kasvavista puista.

Kulttuurimaa ja kiinteät rakenteet

Maan pinta oli melko tasainen. Paikka kasvoi puolukan- ja mustikanvarpuja sekä jäkälää, turvekerros oli ohut. Turpeen alla oli tavanomaista harmaata huuhtoutunutta hiekkaa ja jonkin verran ilmeisesti turpeen alapinnasta peräisin olevaa tummaa, hiilen sekaista maata. Maaperä koko alueella oli kivetöntä hiekkaa. Siellä täällä kulttuurimaan seassa oli joitain yksittäisiä palaneita kiviä, mutta ne eivät muodostaneet selkeitä tulisijan jäännöksiä tai muita rakenteita. Kulttuurimaa koostui pääosin harmaasta heikosta likamaasta, jossa oli voimakkaammin likaantuneita alueita ja punertavia kohtia. Punertavaa maata oli eniten koeojan 512 ympärillä olleissa ruuduissa kaivausalueen pohjoisosassa. Alueella oli myös joitain hiiltä ja nokimaata sisältäneitä kohtia. Ne vaikuttivat lähinnä kantojen ja juurten aikaansaamilta. Kulttuurimaa jatkui kaikkialla tutkitun alueen ulkopuolelle. Kulttuurikerroksen paksuus oli 30–40 senttiä, syvimmälle kulttuurikerros ulottui linjalla 508 ja sen pohjoispuolella sekä kaakkoisnurkassa ruudussa 502/130. Enimmillään kulttuurikerros oli noin 50–60 cm paksuista. Joissain läikissä se ulottui tätäkin syvemmälle, mutta nämä kohdat olivat pieniä ja saattoivat olla kantojen ja juurten aikaansaamia. Tulisijoja tai muita kiinteitä jäännöksiä alueella A ei havaittu.

Kuva 3. Alueen A itäosaa lännestä taso 2.. KaiM 8121:145

Löydöt alueelta A

	kpl	g
KIVILAJI-ISKOKSIA	2	4,2
KIVILAJIESINEEN KATKELMA	4	319
KVARTSI-ISKOKSIA	612	1783
KVARTSIKAAVIN	10	146
PALANEITA LUUNSIRUJA	>2255	119
PUNAMULTAKOKKAREITA	2	2,6
SAVIASTIANPALOJA	140	771
TALTAN KATKELMA	1	12

Löytöjä alueelta A tuli yhteensä 3157 g. Painon perusteella laskettuna suurimman löytöryhmän, yli puolet löytöjen kokonaismäärästä muodosti tavalliseen tapaan kvartsi. Kvartsi-iskoksia löytyi 1783 g, sen sijaan esineitä kvartsien joukosta erotettiin vain kymmenen kaavinta, yhteispainoltaan 146 g. Todennäköisesti iskosten joukosta on mahdollista tunnistaa lisää esineitä. Palaneiden luunsirujen kokonaispaino on vain 119 g. Ne ovat pääosin hyvin pieninä siruina, lukumäärän laskeminen oli sen vuoksi käytännössä mahdotonta. Niitä on kuitenkin tuhansia.

Saviastianpaloja alueelta löytyi 140 kappaletta, painoltaan 771 g. Samoin kuin Vikkulan löytämät, ne jakaantuvat kahteen ryhmään. Lähes 90% on karkeasekoitteista kivitautista keramiikkaa. Se kuuluu selkeästi Saräisniemi 1 tyyliin. Loput palat kuuluvat saviaineksen ja koristelun perusteella ryhmään, jonka Vikkula ajoitti tyyppillisen kampakeramiikan loppuun tai Uskela–Pyheensilta -vaiheeseen.

Löytöjä saatiin miltei koko tutkimusalueelta, mutta länsiosa oli itäosaa runsaslöytöisempi. Kaakossa ruudut 502–504/126–128 olivat huomattavan vähälöytöiset. Runaslöytöisimmät ruudut olivat Vikkulan koeojan 512 molemmin puolin kohdassa y =118–120. Keramiikkalöydöt saatiin valtaosaltaan alueen länsiosasta, tosin itäisistäkin ruuduista löytyi saviastianpaloja. Saräisniemi 1 -keramiikka oli tasaisemmin jakautunut, nuorempi keramiikka sen sijaan oli keskittynyt kahteen kohtaan. Sitä löytyi ruutujen 508/116–118 rajalta ja ruudun 510 länsiosasta.

Löydöistä 42% löytyi 2. kerroksesta ja 82% 1–3 kerroksista. Palanut luu poikkesi tästä hieman, sitä löytyi eniten 3. kerroksesta. Syvimmillään löytöjä oli 6. kerroksessa.

Alue B

Noin 50 metriä etelään alueesta A, 15 metrin päässä rantatörmästä sijaitsi 4–5 metrin läpimittaisen ja 0,4 metrin syvyinen loivareunaisen painanne. Kaivauksessa haluttiin selvittää, onko kyse maan luontaisesta epätasaisuudesta vai liittyykö kuoppa esihistorialliseen asuinpaikkaan. Pohjoisreunan perusteella kyse vaikutti olevan enemmänkin luontaisesta painaumasta, kun taas koillisessa saattoi ajatella olevan jopa heikkoa reunavallia.

Asian selvittäminen aloitettiin tekemällä kuopan halki metrin levyinen ja 10 metrin pituinen oja 458/124–132. Sittemmin aluetta laajennettiin kahdesti, niin että se käsitti lopulta kyseisen ojan lisäksi ruudut 450–452/124–132 ja 454–456/125–132. Vikkulan koeoja 452 kulki alueen halki ja oli siis kaivettu jo vuonna 1985. Aluetta kaivettaessa sinne jätettiin puolen metrin levyiset

kaistaleet 457,50/455–132 ja 452–456/129,50 poikkileikkausten piirtämistä ja valokuvaamista varten. Ne kaivettiin pois dokumentoinnin jälkeen. Alueen B pinta-ala on kaikkiaan 78 m², jos vuoden 1985 koejää ei lasketa siihen mukaan.

Kulttuurimaa ja kiinteät rakenteet

Tasossa kaivettaessa kuopan luonteesta oli vaikea tehdä päätelmiä. Maassa oli erilaisia likamaaläikkiä, joista oli mahdotonta muodostaa kokonaiskuva. Sen sijaan poikkileikkauksissa kuopan rakennetta pystyi havainnoimaan. Profiilissa linjalla 459 on koko alueella ohuen turvekerroksen alla tavanomaiset huuhtoutumis- ja rikastumiskerrokset. Hiekassa oli havaittavissa eriasteista likaantumista. Länsiosassa likaantuneen ruskeankeltaisen hiekan alla, noin 20–25 sentin syvyydessä vaikuttaa olevan jäännös alkuperäisestä maanpinnasta. Se erottuu ohuena likaisenharmaana ja sen alla olevana, samoin ohuena ruskeana kerroksena. Se alkaa kuopan reunasta ja jatkuu ruudun 124 puolivälin tienoille. Kohtien y = 125,5 ja 126,5 välissä tämän todennäköisen vanhan maannostumiskerroksen tilalla on punaista tai punertavaa hiekkaa, jossa on runsaasti palaneita luunsiruja.

Kuopan länsireunalla, suunnilleen kohdassa y = 127,5 edellä kuvattu kerros häviää ja sen päällä oleva ruskeanharmaa likamaa kääntyy alapäin noin 0,4 metrin syvyyteen ja kääntyy vaakasuorassa kohti itää. Alla on länsiosassa kerroksellinen pohjahiekka, lähempänä keskustaa alkaa erottua harmaa huuhtoutumiskerros ja varsinkin ruskea rikastumiskerros. Niitä peittävä hiekka muuttuu kuopan keskustaa kohti mentäessä ruskeaksi. Vaakasuora kerros katkeaa siihen, kun kuopan keskusta menee sen läpi. Kuopan keskellä on parinkymmenen sentin paksuinen harmaa hiekka, jossa on joitain palaneita kiviä sekä hiiltä ja nokimaata. Niiden alla on vielä heikkoa likamaata.

Kuva 4. Painanteen profiili 459/124–132 kaakosta. KaiM 8121:206.

Kuva 5. Profiili 452–456/129,50 lännestä. KaiM 8121:236.

Keskikohdan itäpuolella on epäselvää ruskeaa tai ruskeanharmaata hiekkaa, kunnes kohdassa 130,5 tulee näkyviin aivan ohut tumma kerros. Tämä tumma kerros näyttää olevan jatkoa kuopan länsipuolen ruskeahkon likamaan alareunalle ja sen päällä on samanlaista ruskeahkoa hiekkaa. Kohdassa $y = 131,2$ tumma kerros kääntyy ylöspäin ja esiin tulee selvä kaksoismaannos. Siinä on vajaan 20 cm syvyydellä maanpinnasta musta juova, sen alla ohut, harmaa huuhtoutumiskerros ja ruskea rikastumiskerros. Näitä peittää heikko likamaa, jossa ylinnä on ohuehko podsolimaannos.

Tästä metrin etelään olevassa poikkileikkauksessa $x = 458$ havainnot ovat samankaltaiset. Keskellä oleva kuoppa ei kuitenkaan vaikuta enää tähän profiiliin. Niinpä siinä on selvemmin näkyvissä keskellä oleva tasapohjainen painanne. Se on loivaseinäinen, ilmeisesti alkuperäiseen maanpintaan nähden 15–20 sentin syvyinen ja ainakin länteen se näyttää ulottuvan noin kolmen metrin päähän kuopan keskustasta. Sen itäpuolella, ruudun 128 keskivaiheilta alkaen oli kymmenisen senttiä syvemmällä melko suora 0,8 metrin pituinen musta nokimaajuova

Pohjois–etelä -suuntaisessa profiilissa $y = 129,50$ tasapohjainen painanne näytti myös ulottuvan kuopan keskustasta noin kolmen metrin päähän etelään. Profiilin pohjoispäässä oli näkyvissä kaksi puolen metrin pituista mustaa juovaa. Ne edustavat mitä ilmeisimmin peittymiskerroksia.

Ruuduissa 454/124–126 oli ilmeisesti tulisijan jäännös. Se tuli näkyviin jo tasossa 1 ympäristöstään erottuvana, puolentoista metrin läpimittaisena likamaa-alueena. Selvimmin se erottui tasossa 3. Muodoltaan se oli lähinnä pyöreähkö, halkaisija oli noin 1,2 metriä. Siinä oli likamaata, punaiseksi palanutta maata, hieman hiiltä ja nokimaata sekä joitain palaneita kiviä. Tasossa 4 se oli jo miltei kokonaan kadonnut. Mistään pitkään käytetystä tulisijasta ei voi olla kyse. Mahdollisia jälkiä tulenpidosta oli myös ruudussa 450/132. Sen länsireunassa oli noin puolen metrin läpimittainen alue, jossa oli osaksi punaista likamaata, jokunen palanut kivi sekä nokimaata. Se katosi noin 0,4 metrin syvyydessä.

Kuva 6. Ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 2. Kuvattu pohjoisesta. KaiM 8121:217.

Ruutujen 450/128–130 rajalla, pohjoisreunassa oli alue, jossa oli punaisessa likamaassa runsaasti palanutta luuta. Ilmiö jatkui puolen metrin syvyyteen ja pohjoisessa vuoden 1985 koeojan alle.

Löydöt alueelta B

	kpl.	g
HIOIMEN KATKELMA	1	272
KIVILAJIESINEEN KATKELMA	2	122
KIVILAJI-ISKOKSIA	13	36
KVARTSI-ISKOKSIA	630	1322
KVARTSIKAAVIN	1	6,6
PALANEITA LUUNSIRUJA	>3406	401
PII-ISKOKSIA	31	61
PIIKAAVIN	1	6,4
PRONSSILEVYN PALOJA	16	2,4
RAUTAKUONAN PALOJA	6	50
SAVIASTIAN REUNAPALA	1	18
SAVIASTIANPALOJA	20	171

Alueelta B löytöjä tuli yhteensä 2468,41 g. Täälläkin pääosa, 1329 g on kvartssia. Löytyneistä kvartsinpaloista tunnistettiin vain yksi kaavin, loput 630 ovat iskoksia. Todennäköisesti luetteloinnissa ei kaikkia esineitä havaittu, mutta siitä huolimatta niiden määrä on varsin pieni. Palaneita luunsiruja löytyi täällä selvästi enemmän, kuin alueelta A, 401 g. Täälläkin sirut olivat osaksi niin pieniä, että kokonaismäärää ei ollut mahdollista laskea. Saviastianpaloja oli huomattavasti vähemmän, kuin alueella A. Kaikki tunnistettavissa olevat palat edustavat Säräisniemi 1 -keramiikkaa.

Löytöalue meni kaivausalueen halki hieman vinosti pohjoisluoteesta eteläkaakkoon. Lounaisosan ruuduissa 450–452/124–126 ja koillisosan ruuduissa 454–458/132 löytöjä oli hyvin vähän tai ne puuttuivat kokonaan. Runsaimmat löydöt tulivat alueen etelä ja pohjoisosista. Muuta säännönmukaisuutta löytöjen levinnässä ei havaittu, kuin että rautakuonan ja pronssilevyn palat löytyivät kaikki alueen eteläosasta.

Painon mukaan laskettuna pääosa löydöistä, noin 44% saatiin 2. kerroksesta ja miltei kaikki löydöt tulivat 1.–4. kerroksista. Selvän poikkeaman tästä muodostavat rautakuona ja pronssilevyn palat. Ne löytyivät turvekerroksesta ja 1. kerroksesta.

Tulisija ruuduissa 426–428/130

Vuoden 1985 kaivauksessa tuli esille todennäköinen tulisijan jäännös koejassa 428. Ajanpuutteen vuoksi se peitettiin muovilla noin 30 sentin syvyydessä. Tämän jäännöksen tutkimista jatkettiin nyt avaamalla ruudut 426–428/130.

Tulisija alkoi hahmottua noin 20 sentin syvyydessä koeajan molemmin puolin olevina likamaa-alueina ja 30 sentin syvyydessä se tuli kokonaan esille. Kyseessä oli pohjois–etelä -suunnassa kahden metrin pituinen, puolentoista levyinen likamaa-alue, jota ympäröi punertava likamaareunus. Likamaan joukossa oli nokimaata ja hiilenpaloja. Etelään siitä työntyi vielä kapeahko, puolen metrin pituinen likamaa-alue. Muu osa alueesta oli erityisesti etelässä puhtaalta vaikuttanutta hiekkaa. Syvemmälle kaivettaessa likamaan alue pieneni tasaisesti ja muuttui puhtaaksi pohjahiekaksi runsaan 0,7 metrin syvyydessä. Huomionarvoista on, että vaikka kyseessä on ilmeinen tulisijan jäännös, siitä ei löytynyt palaneita kiviä. Alue oli myös löydötön.

Kuva 7. Ruudut 426–428/130, taso 3. N. KaiM 8121:154.

Pyyntikuoppa

Kuva 8. Pyyntikuoppa luoteesta ennen kaivausta. KaiM 8121:177.

Kuoppa erottui maassa pyöreähköenä, loivaseinäisenä, 3,5 metriä laajana ja 0,3 metriä syvänä painanteena. Sen läpi kaivettiin metrin levyinen ja kymmenen metrin pituinen, itä-länsi -suuntainen oja 454 /54–64. Se sijoitettiin niin, että kuopan syvin kohta, jonka sijainti koordinaatistossa oli suunnilleen 454,0/59,6 tuli lähelle ojan eteläreunan puoliväliä. Oja kaivettiin lapiolla puhtaaseen pohjamaahan asti. Oja oli löydötön.

Eteläistä poikkileikkausta peitti kauttaaltaan ohut turve. Poikkileikkauksen itäosassa on näkyvissä selvä kaksoismaannos. Sillä oli pituutta suunnilleen kaksi ja puoli metriä. Se alkoi kuopan reunalta kohdasta $y = 60,2$ ja jatkui lähelle kohtaa $y = 63$. Siinä oli pintaturpeen alla osittain savensekaiselta vaikuttavaa vaaleaa hiekkaa, jossa oli ylinnä ohut huuhtoutumiskerros. Enimmillään noin 15 sentin syvyydessä oli heikosti erottuva musta, ohut juova, mitä ilmeisimmin vanha turvekerros. Sen alla oli ainakin paikoin hieman harmaata hiekkaa, jota seurasi selkeä ruskea hiekka. Sen alla oleva puhdas pohjahiekka oli ainakin osaksi kerroksellista ja puolen metrin syvyydessä alkoi kova, kerroksellinen savi. Lännessä kaksoispuodsoli oli havaittavissa keskimäärin 15 sentin syvyydellä kuopan reunasta lähtien välillä $y = 57,0-58,20$. Tästä länteen poikkileikkauksessa vaikutti olevan normaali puodsolimaannos.

Itse kuopan syvyys näkyvissä olleesta painanteen pohjasta oli hieman vajaa 1,5 metriä. Reunoilta laskien kuopan syvyys on siis aikoinaan ollut noin 1,8 metriä. Kuopan pohja erottui savessa melko hyvin. Pohja oli tasainen, melko tarkasti metrin laajuinen. Se sijaitti kohdassa $y = 58,7-59,7$. Reunat lähtivät nousemaan jyrkästi ylöspäin. Idässä reuna muuttui epäselväksi jos noin 0,3 metrin korkeudella pohjasta. Kyse oli selvästi kuopan reunan romahtamisesta.

Kuva 9. Pyyntikuopan profiiliin 454/54–62 keskiosa. N. KaiM 8121:224.

Lännessä reuna kohosi lähes metrin ennen kuin se kääntyi vaakasuoraan. Ilmeisesti tässäkin oli reuna aikoinaan romahtanut. Kuopan keskellä olevassa täytemaassa oli erotettavissa joitain maakerrosten rajoja ja hiilikerroksia, jotka edustivat kuopan täyttymisvaiheita.

Ojan pohjoisprofiilissa $x = 455$, kuopan länsireunalla, vaikutti välillä $y = 61,0–62,2$ olevan kolme huuhtoutumiskerrosta, alin noin 0,3 metrin syvyydessä. Se on melko epäselvä, kääntyy länsipäässä alaspäin ja katoaa jonkin matkan päässä kuopasta puhtaalta vaikuttavaan hiekkaan. Koska mitään tällaista ei näy metrin päässä olevassa eteläprofiilissa, havainnon merkitys jää epäselväksi. Ehkä se on jokin juurten aiheuttama tai muu vastaava häiriö.

Tutkittu painanne on selvä pyyntikuopan jäännös. Sen syvyys on ollut vajaat kaksi metriä, tasainen pohja on noin metrin läpimittainen. Reunojen kaltevuudesta päätellen kuopan läpimitta yläosastaan on ollut noin puolitoista metriä.

Kajaanissa 10.8.2016

Esa Suominen

Kertomukseen liittyvät kartat

Yleiskartta	1:500	A3	s. 19
<i>Alue A,</i>			
<i>Ruudut 502/126–130, 504/126–128, 506/116–128, 508/114–130, 510/114, 120. 512/114–120, 514/114–120</i>			
Pinta- ja pohjaluvut	1:50	A3	s. 20
Taso 1	1:50	A3	s. 21
Taso 2	1:50	A3	s. 22
Taso 3	1:50	A3	s. 23
Taso 4	1:50	A3	s. 24
<i>Ruudut 502/128–130</i>			
Taso 5	1:50	A4	s. 25
<i>Alue B sekä tulisija</i>			
<i>Ruudut 426–428/130, 450–458/124–132</i>			
Pinta- ja pohjaluvut	1:50	A3	s. 26
Taso 1	1:50	A3	s. 27
Taso 2	1:50	A3	s. 28
Taso 3	1:50	A3	s. 29
<i>Ruudut 426–428/130, 450/126–132, 452/125–130, 454–458/124–132</i>			
Taso 4	1:50	A3	s. 30
<i>Ruudut 426–428/130, 450/128–130, 452/128, 454/128–130, 456/124–128, 458/124–132</i>			
Taso 5	1:50	A3	s. 31
<i>Ruudut 450/128, 454–456/128–130</i>			
Taso 6	1:50	A4	s. 32
<i>Profiilikartat</i>			
Ruudut 458/124–132	1:25	A3	s. 33
Ruudut 452–456/128	1:25	A3	s. 34
<i>Pyyntikuoppa</i>			
Pintaprofiili etelä–pohjoinen, 449,5–459,75/59,50 ja länsi–itä 454/54–64	1:25	A3	s. 35
Leikkausprofiili länsi–itä 454/54–64	1:25	A3	s. 36
Skem. yksityiskohta leikkausprofiilista 60–62/455	1:25	A4	s. 37

Kertomukseen liittyvät valokuvat

Kainuun Museon luettelonumeroita. Kaikki kuvat Esa Suominen 1999.

Mustavalkonegatiivit

- 8121: 1 Alue A ennen kaivausta, edessä paalutettuna linja x = 502. SW.
2 Alue A, edessä linja 502 ja ruudut 502/126–128, taso 0. SE.
3 Alue A, ruudut 502/126–130, 504/126–128, 506–508/120–128 ja 510/120, taso 0 puusta. W.
4 Alue A, edessä ruutu 512/120, oikealla linja y = 120, taso 0. NW.
5 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 0. W.
6 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130 paalutettuna. WNW.
7 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132 paalutettuna. W.
8 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132 paalutettuna. NW.
9 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 0. N.
10 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 0. W.
11 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 0. E.
12 Alue A kaakosta, edessä ruutu 502/130, taso 1.
13 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 1. SE.
14 Alue A, edessä ruutu 512/120, oikealla linja y = 120, taso 1. NW.
15 Alue A, Ruudut 502/126–130, 502/126–128, 506–508/120–128 ja 510/120 puusta, taso 1. W.
16 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 1. N
17 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 1. W.
18 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 1. E.
19 Alueen A laajennus 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120 paalutettuna. NW.
20 Alueen A laajennus 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120, taso 0. NW.
21 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506–508/116–118, taso 0. SE.
22 Alueen A kaakkoisosa, edessä ruutu 502/130, taso 2. SE.
23 Alueen A, ruudut 502–508/126–128, taso 2. S.
24 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 2. SW.
25 Alue A. edessä ruutu 514/120, taso 2. N.
26 Alue A puusta, taso 2. W.
27 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 2. N.
28 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 2. W.
29 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 2. E.
30 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506/116–118, taso 1. SE.
31 Alueen A laajennus luoteesta, 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120, taso 1. SW.
32 Alueen A laajennus, ruudut 506/116–118, 508/114–118, 510/114, 513–514/114–120 puusta, taso 1. S.
33 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506/116–118, taso 1. S.
34 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 3. N
35 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. W.
36 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. E.

- 8121: 37 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. NE.
38 Alueen A laajennus kaakosta, edessä ruudut 506–508/116–118, taso 2.
39 Alueen A laajennus edessä, edessä ruudut 506/116–118, taso 2.
40 Alueen A laajennus luoteesta, edessä ruudut 513–514/114–120, taso 2.
41 Alueen A laajennus, länsipää puusta, taso 2. SW.
42 Alueen A kaakkoisosaa, edessä ruutu 502/130, taso 3. SE.
43 Alue A, ruudut 502–508/126–128, taso 3. S.
44 Alueen A keskiosaa puusta, taso 3. W.
45 Alueen A länsipää puusta, taso3. SW.
46 Alueen A itäosa puusta, taso 3. W.
47 Alueen A länsipää, edessä ruudut 506/116–118, taso3. S. Laajennus, taso3. SW.
48 Alue A, ruudut 506/116–128, 508/114–128. W.
49 Alueen A luoteisosaa, taso3. NW.
50 Alue A, ruudut 513–514/114–120, taso3. W.
51 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 4. W.
52 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 4. E.
53 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/13, taso 4. N.
54 Pyyntikuoppa ennen kaivausta, taustalla tervahauta. W.
55 Pyyntikuoppa ennen kaivausta. NE.
56 Alueen A kaakkoisosaa, edessä ruutu 502/130, taso 4. SE.
57 Alue A, ruudut 502–508/126–128, taso 4. S.
58 Aluetta A kaivetaan tasoon 4. Kuvattu puusta. W.
59 Alueen A länsiosaa kaivetaan tasoon 4. Kuvattu puusta. SW.
60 Alueen B laajennus paalutettuna. W.
61 Alueen A länsiosaa, ruudut 506/116–120,508/114–120, taso 4. SE.
62 Alue A, ruudut 506–508/116–128, taso 4. W.
63 Alue A, ruudut 508–510/114, taso 4. W.
64 Alueen A luoteisosaa, taso 4. NW.
65 Alue A, ruudut 513–514/114–120, taso 4. W.
66 Alueen A itäosa puusta, taso 4. W.
67 Alueen A länsiosaa puusta, taso 4. SW.
68 Pyyntikuoppa, ruudut 454/54–62 turpeen alta. W.
69 Pyyntikuoppa, ruudut 454/54–62 turpeen alta. E.
70 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/13, taso 5. N.
71 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 5. W.
72 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 5. E.
73 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 0. NE.
74 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 0.W.
75 Alue B, ruudut 450–456/124–130 puusta, taso 0. N.
76 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 1. NE.
77 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 1. SW.
78 Alue A, ruutu 502/130, taso 5. S.
79 Alue B, profiili 459/124–126. S.
80 Alue B, profiili 459/126–128. S.
81 Alue B, profiili 459/128–132. S.

- 8121: 82 Alue B, profiili 459/124–132. SE.
83 Alue B, profiili 459/124–132. SW.
84 Alue B, profiili 458/124–126. NW.
85 Alue B, profiili 458/126–130. NW.
86 Alue B, profiili 458/128–132. N.
87 Alue B, profiili 458/126–130. N.
88 Alue B, ruudut 450–458/132, taso 0. N.
89 Alue B, 450–458/132, taso 1. N.
90 Alue B, 450–458/124–132, taso 2. NE.
91 Alue B, 450–458/124–132, taso 2. SW.
92 Maisemakuva. Vasemmalla pääalue, keskellä häämöttää alue B, pyyntikuoppa sijaitsee kopin takana. NNW.
93 Pyyntikuopan profiili 454/54–62 länsiluoteesta.
94 Pyyntikuopan profiili 454/54–62 itäkaakosta.
95 Pyyntikuopan profiilin 454/54–62 keskiosa. N.
96 Pyyntikuoppa, profiilin 454/54–62 itäpää. N.
97 Pyyntikuoppa, profiilin 454/54–62 länsipää. N.
98 Alue B, 450–458/124–132, taso 3. NE.
99 Alue B, 450–458/124–132, taso 3. SW.
100 Alue B, ruudut 454–456/124–126, taso 3.(?)
101 Alue B, ruudut 450–458/124–132, taso 4. NE.
102 Alue B, 450–458/124–132, taso 3. SW.
103 Alue B, ruudut 450–456/124–130 puusta, taso 1. N.
104 Alue B, ruudut 450–458/132, taso 1, 450–458/130, taso 2. N.
105 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 2. N.
106–110 Aluetta B kaivetaan tasoon 3.
111 Ruokatauon viettoa.
112 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 3. N.
113 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 4. N.
114 Kaivauksen työntekijät vasemmalta: Leena Manninen, Leo Sirviö, Sami Viljanmaa, Juha Späd, Hannu Sirviö, Kaarlo Späd, Jari Pääkkönen, Reijo Toppi.
115 Alue B, Ruudut 456–458/130, taso 5. ENE.
116 Alue B, profiili 452–456/129,50 lännestä.
117 Alue B, profiili 452–456/130 idästä.
118 Alue B peitettyinä. SW.
119 Alue A peitettyinä. NW.

Väridiat

- 8121: 120 Alue A ennen kaivausta, edessä paalutettuna linja x = 502. SW.
121 Alue A, edessä linja 502 ja ruudut 502/126–128, taso 0. SE.
122 Alue A, ruudut 502/126–130, 504/126–128, 506–508/120–128 ja 510/120, taso 0 puusta. W.
123 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 0. W.
124 Alue A, edessä ruutu 512/120, oikealla linja y = 120, taso 0. NW.
125 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130 paalutettuna. WNW.

- 8121: 126 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132 paalutettuna. W.
 127 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132 paalutettuna. NW.
 128 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 0. N.
 129 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 0. W.
 130 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 0. E.
 131 Alue A kaakosta, edessä ruutu 502/130, taso 1.
 132 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 1. SE.
 133 Alue A, edessä ruutu 512/120, oikealla linja $y = 120$, taso 1. NW.
 134 Alue A, ruudut 502/126–130, 502/126–128, 506–508/120–128 ja 510/120 puusta, taso 1. W.
 135 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 1. N.
 136 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 1. W.
 137 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 1. E.
 138 Alueen A laajennus 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120 paalutettuna. NW.
 139 Alueen A laajennus 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120, taso 0. NW.
 140 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506–508/116–118, taso 0. SE.
 141 Alueen A kaakkoisosa, edessä ruutu 502/130, taso 2. SE.
 142 Alueen A, ruudut 502–508/126–128, taso 2. S.
 143 Alue A, ruudut 506–508/120–128, taso 2. SW.
 144 Alue A. edessä ruutu 514/120, taso 2. N.
 145 Alue A puusta, taso 2. W.
 146 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 2. N.
 147 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 2. W.
 148 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 2. E.
 149 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506/116–118, taso 1. SE.
 150 Alueen A laajennus, edessä ruudut 506/116–118, taso 1. S.
 151 Alueen A laajennus luoteesta, 506–508/116–118, 508–510/114, 513–514/114–120, taso 1. NW.
 152 Alueen A laajennus 506–510/114–120 puusta, taso 1. SW.
 153 Alueen A laajennus, ruudut 508/114–118, 510/114, 510/120, 513–514/114–120 puusta, taso 1. SW.
 154 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/130, taso 3. N.
 155 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. W.
 156 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. E.
 157 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 3. NE.
 158 Alueen A laajennus kaakosta, edessä ruudut 506–508/116–118, taso 2.
 159 Alueen A laajennus edessä, edessä ruudut 506/116–118, taso 2.
 160 Alueen A laajennus luoteesta, edessä ruudut 513–514/114–120, taso 2.
 161 Alueen A laajennus länsipään ruudut 506/116–118, 508/114–118 puusta, taso 2. SW.
 162 Alueen A laajennus länsipään ruudut 508/114–118, 510/114, 510/120, 513–514/114–120 puusta, taso 2. SW.
 163 Alueen A kaakkoisosa, edessä ruutu 502/130, taso 3. SE.
 164 Alue A, ruudut 502–508/126–128, taso 3. S.
 165 Alueen A itäosa puusta, taso 3. W.

- 8121: 166 Alueen A keskiosaa puusta, taso 3. W.
167 Alueen A länsipää puusta, ruudut 506/116–120, 508/114, taso3. SW.
168 Alueen A länsipää puusta, ruudut 508/114–118, 510/114, 510/120, 513–514/114–120, taso3.
SW.
169 Alueen A länsipää, edessä ruudut 506/116–118, taso3. S. Laajennus, taso3. SW.
170 Alue A, ruudut 506/116–128, 508/114–128. W.
171 Alueen A luoteisosa, taso3. NW.
172 Alue A, ruudut 513–514/114–120, taso3. W.
173 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 4. W.
174 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 4. E.
175 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/13, taso 4. N.
176 Pyyntikuoppa ennen kaivausta, taustalla tervahauta. W.
177 Pyyntikuoppa ennen kaivausta. NE.
178 Alueen A kaakkoisosa, edessä ruutu 502/130, taso 4. SE.
179 Alue A, ruudut 502–508/126–128, taso 4. S.
180 Aluetta A kaivetaan tasoon 4. Kuvattu puusta. W.
181 Alueen A länsiosaa kaivetaan tasoon 4. Kuvattu puusta. SW.
182 Alueen B laajennus paalutettuna. W.
183 Alueen A länsiosa, ruudut 506/116–120,508/114–120, taso 4. SE.
184 Alue A, ruudut 506–508/116–128, taso 4. W.
185 Alue A, ruudut 508–510/114, taso 4. W.
186 Alueen A luoteisosa, taso 4. NW.
187 Alue A, ruudut 513–514/114–120, taso 4. W.
188 Alueen A itäosa puusta, taso 4. W.
189 Alueen A länsipää puusta, ruudut 506/116–120, 508/114, taso3. SW.
190 Alueen A länsipää puusta, ruudut 508/114–118, 510/114, 510/120, 513–514/114–120, taso3.
SW.
191 Pyyntikuoppa, ruudut 454/54–62 turpeen alta. W.
192 Pyyntikuoppa, ruudut 454/54–62 turpeen alta. E.
193 Tulisijan kohta, ruudut 426–428/13, taso 5. N.
194 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 5. W.
195 Alue B, kuopan kohdalle tehty oja 458/124–132, taso 5. E.
196 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 0. NE.
197 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 0. W.
198 Alue B, ruudut 450–456/124–130 puusta, taso 0. N.
199 Alue B, ruudut 450–456/124–130 puusta, taso 1. N.
200 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 1. NE.
201 Alue B, ruudut 450–456/124–130, taso 1. SW.
202 Alue A, ruutu 502/130, taso 5. S.
203 Alue B, profiili 459/124–126. S.
204 Alue B, profiili 459/126–128. S.
205 Alue B, profiili 459/128–132. S.
206 Alue B, profiili 459/124–132. SE.
207 Alue B, profiili 459/124–132. SW.
208 Alue B, profiili 458/124–126. NW.

- 8121: 209 Alue B, profiili 458/126–130. NW.
210 Alue B, profiili 458/128–132. N.
211 Alue B, profiili 459/124–132. SW.
212 Alue B, profiili 458/128–132. N.
213 Alue B, profiili 458/126–130. N.
214 Alue B, ruudut 450–456/132 puusta, taso 1. N.
215 Alue B, 450–458/132, taso 1. N.
216 Alue B, 450–458/124–132, taso 2. NE.
217 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 2. N.
218 Alue B, 450–458/124–132, taso 2. SW.
219, 220 Aluetta B kaivetaan tasoon 3.
221 Maisemakuva. Vasemmalla pääalue, keskellä häämöttää alue B, pyyntikuoppa sijaitsee kopin takana.
222 Pyyntikuopan profiili 454/54–62 länsiluoteesta.
223 Pyyntikuopan profiili 454/54–62 itäkaakosta.
224 Pyyntikuopan profiilin 454/54–62 keskiosa. N.
225 Pyyntikuoppa, profiilin 454/54–62 itäpää. N.
226 Pyyntikuoppa, profiilin 454/54–62 länsipää. N.
227 Ruokatauon viettoa.
228 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 3. N.
229 Alue B, ruudut, 450–458/124–132, taso 3. NE.
230 Alue B, 450–458/124–132, taso 3. SW.
231 Alue B, ruudut 454–456/124–126, taso 3.(?)
232 Alue B, ruudut 450–458/124–132 puusta, taso 4. N.
233 Alue B, ruudut 450–458/124–132, taso 4. NE.
234 Alue B, 450–458/124–132, taso 3. SW.
235 Alue B, ruudut 456–458/130, taso 5. ENE.
236 Alue B, profiili 452–456/129,50 lännestä.